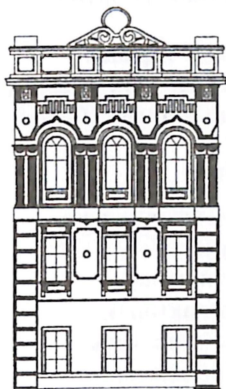

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ВІСНИК

Харківської державної
академії культури

Випуск 2

Збірник наукових праць

Бібліотека ХДАК
інв. № 438043

Харків-ХДАК-2000

Книга має своєрідну, лише їй притаманну естетичну цінність.

Ці особливості якісно відрізняють книгу від інших носіїв інформації, вони роблять принципово невинувачуваним – відмову від книги в її традиційній формі. Велике значення книги та її існування не передбачають незмінності її зовнішньої форми, тільки в зміні форми книги – запорука її постійної пристосованості до змін суспільного життя.

Читання – це не лише індивідуальна та творча, але і виховна діяльність, яка сприяє розвитку особистості. Але характерно, що зараз, особливо молодь, яка володіє комп'ютерною грамотністю, не відчуває потреби в читанні, відбувається так звана “секундарна” (вторинна) неграмотність.

Тому головне завдання – не розгубити ті здобутки, ті традиції в інформаційному розмаїтті, використати активний освітньо-виховний потенціал книги. Книга, освіта та виховання завжди йшли поряд у процесі формування соціально - культурного середовища в Україні.

Надійшла до редколегії 15.02.2000

УДК 002.2(477)

С.В. СИЩЕНКО

РОЗВИТОК КНИГОВИДАННЯ З ПИТАНЬ ДРУКУ, КНИГОЗНАВСТВА ТА ПОЛІГРАФІЇ В УКРАЇНІ 1922-1996 рр.

Проаналізовано книговидання в Україні з питань друку, книгознавства та поліграфії за назвами і тиражем у 1922-1996 рр.

Загальнодержавна статистика інформує суспільство про економічний та соціальний розвиток країни. Одним із підрозділів загальнодержавної статистики є статистика друку, основними джерелами вивчення якої є статистичні збірники: “Преса Української РСР 1918-1985” [8], “Печать СССР в ... году” [3-7], “Друк України (1991-1996 рр.)” [1]. Щорічник “Печать СССР в ... году” - єдине повне джерело поточної статистичної інформації про друк колишнього Радянського Союзу та союзних республік.

Джерелом поточного статистичного обліку є обов'язковий примірник видань, що надходить до Книжкової палати України. Найуніверсальнішим показником динаміки книговидання є кількість назв і тиражів виданих книг і брошур.

Статистичні дані показують тенденції розвитку книговидавництва в Україні з питань друку, книгознавства та поліграфії за назвами і тиражем у 1922-1996 рр.

У табл. 1 та рис. 1, 2 представлено кількість назв і тиражів видання в Україні книг і брошур названої тематики в 1922-1985 рр.

Табл. 1.

Рік	Кількість книг і брошур, друк. од.	Тираж, тис. прим.	Середній тираж однієї книги і брошури, тис. прим.
1922-1985	13246	64045	4,8
1940	92	198	2,2
1950	96	438	4,6
1960	325	2168	6,7
1970	308	1022	3,3
1980	334	1510	4,5
1981-1985	1480	5626	3,8
1981	270	1155	4,3
1982	292	1077	3,7
1983	320	1040	3,3
1984	290	1040	3,6
1985	308	1314	4,3

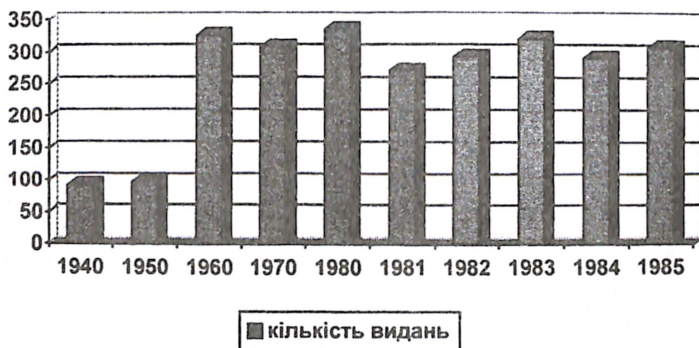

Рис. 1. Динаміка видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії (1940-1985 рр.) за назвами

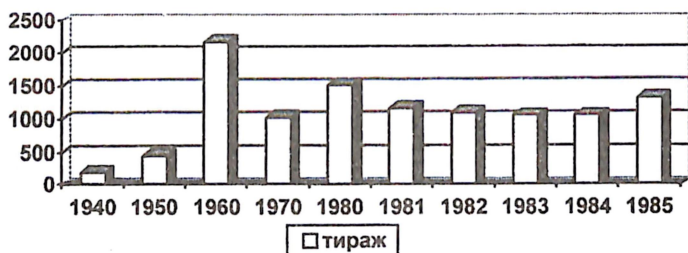

Рис. 2. Динаміка видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії (1940-1985 рр.) за тиражами

У 1922-1985 рр. частка назв книг і брошур з питань друку, книгознавства та поліграфії в загальному обсязі книжкової продукції України становила 3,4% (13246 друк. од.) і за тиражами – 1,1% (64045 тис. прим.). Середній тираж однієї книги і брошури складав 4,8 тис. прим.

У 1991-1996 рр. частка назв книг і брошур зазначеної тематики в загальному обсязі книговидання складала 0,4% (135 друк. од.) і за тиражами – 0,2% (1145,7 тис. прим.). Середній тираж однієї книги – 8,5 тис. прим. Отже, спостерігається тенденція різкого зниження показників видання в Україні книг і брошур з питань друку, книгознавства та поліграфії як за назвами, так і за тиражами. Проте майже вдвічі зріс середній тираж однієї книги цієї тематики. Розрахунки зроблено за [1, С. 27; 8, С. 44].

Аналіз статистичних даних дозволяє дійти висновку, що в період з 1922 по 1985 р. видано 13246 друкованих одиниць з питань друку, книгознавства та поліграфії тиражем 64045 тис. прим. Так, в Україні у 1940 р. видано 92 назви книгознавчих видань тиражем 198 тис. прим., у 1950 р. – 96 назв тиражем 438 тис. прим., у 1960 р. – 325 назв тиражем 2168 тис. прим., у 1970 р. – 308 назв тиражем 1022 тис. прим., у 1980 р. – 334 назви тиражем 1510 тис. прим. У наступні п'ять років показники за назвами і тиражами були такі: у 1981 р. – 270 назв тиражем 1155 тис. прим., у 1982 р. – 292 назви тиражем 1077 тис. прим., у 1983 р. – 320 назв тиражем 1040 тис. прим., у 1984 р. – 290 назв тиражем 1040 тис. прим., у 1985 р. – 308 назв тиражем 1314 тис. прим.

Динаміка випуску книг і брошур в Україні з питань друку, книгознавства та поліграфії у 1922-1985 рр. за назвами характерна більш-менш стабільними показниками. Характерне різке збільшення кількості назв з 96 друк. од. у 1950 р. до 325 друк. од. у 1960 р. Однак у наступні роки спо-

стерігається тенденція певної стабілізації кількості назв. Показовим у цьому відношенні був 1980 р., коли кількість назв літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії складала 334 назви. Найнижчий показник був у 1940 р. – 92 назви.

Динаміка книговидання в Україні з питань друку, книгознавства та поліграфії за тиражами у 1922-1985 рр. не стабільна, характерна злетами і падіннями, однак загалом має незначну тенденцію росту. У 1960 р. спостерігається різке збільшення тиражу до 2168 тис. прим., з 1981 р. – скорочення тиражу до 1155 тис. прим., у наступні роки – стабілізація і в 1985 р. – знов зростання до 1314 тис. прим. Найвищим був показник у 1960 р., найнижчим – у 1940 р. (98 тис. прим.). Спостерігається зменшення середнього тиражу однієї книги. Так, якщо у 1960 р. він становить 6,7 тис. прим., то у 1985 р. – 4,3 тис. прим.

Показники видання в Україні літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії мовами народів СРСР і зарубіжних країн подано в табл. 2.

Табл. 2.

Рік	Разом		із них					
	кількість книг і брошур, друк. од.	тираж, тис. прим.	українською мовою		російською мовою		іншими мовами ¹	
			кількість книг і брошур, друк. од.	тираж, тис. прим.	кількість книг і брошур, друк. од.	тираж, тис. прим.	кількість книг і брошур, друк. од.	тираж, тис. прим.
1946-1985	11001	48885	5403	41306	5210	6998	388	581
1950	96	438	50	309	46	129	-	-
1960	325	2168	214	1911	111	257	-	-
1970	308	1022	150	857	147	158	11	7
1980	334	1510	134	1296	183	206	17	8
1981-1985	1480	5626	543	4639	860	949	77	38
1981	270	1155	85	876	166	267	19	12
1982	292	1077	112	905	173	169	7	3
1983	320	1040	123	877	185	157	12	6
1984	290	1040	101	880	168	151	21	9
1985	308	1314	122	1101	168	205	18	8

У 1946-1985 рр. було видано 11001 назв книг і брошур з зазначеного питання об'ємом тиражів – 48885 тис. прим. Серед них переважає літера-

¹ Іншими мовами: англійською, іспанською, латинською, німецькою, польською, словацькою, угорською, французькою, чеською.

тура українською мовою: за назвами – 5403 друк. од. (49,1%); за тиражами – 41306 тис. прим. (84,5%). Середній тираж однієї україномовної книги – 7,6 тис. прим.

Друге місце посідає книговидання російською мовою – 5210 назв (47,3%) тиражем 6998 тис. прим. (14,3%). Середній тираж російськомовної книги – 1,3 тис. прим. На третьому місці – книговидання іншими мовами, 388 назв (3,5%) тиражем 581 тис. прим. (1,2%). Середній тираж однієї книги достатньо низький - 1,5 тис. прим.

Таким чином, книговидання з питань друку, книгознавства і поліграфії за мовною ознакою дещо відрізнялось від загального документопотоку України, в якому частка російськомовних видань була найбільшою.

За 1971-1985 рр. в Україні з питань друку, книгознавства та поліграфії було опубліковано 47 назв авторефератів дисертацій тиражем 7 тис. прим. Таким чином, автореферати зазначеної тематики становили за назвами 0,11% і за тиражами – 0,09%. У 1981 р. – жодного, у 1982 р. – 3 назви тиражем 1 тис. прим., у 1983 р. – 5 назв тиражем 1 тис. прим., у 1984 р. – 15 назв тиражем 1 тис. прим., у 1985 р. – 6 назв тиражем 1 тис. прим. Це свідчить не лише про рівень книговидання, але й про інтенсивність захисту кандидатських і докторських дисертацій із зазначеної тематики [8, С.100].

Аналіз видань книг і брошур з питань друку, книгознавства та поліграфії 1986-1990 рр. було зроблено за статистичним збірником “Печать СССР в ... году”. В табл. 3 та рис. 3, 4 представлено кількість назв і тиражів видання в Україні літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії.

Табл. 3

Рік	Кількість книг і брошур, друк. од.	Тираж, тис. прим.	Середній тираж однієї книги і брошури, тис. прим.
1986	279	1327,2	4,7
1987	285	1197,7	4,2
1988	309	1313,5	4,2
1989	215	1171,2	5,4
1990	162	656,8	4,0

Коливання у виданні літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії в зазначений період незначні. Так, у 1986 р. видано 279 назв тиражем 1327,2 тис. прим., у 1987 р. – 285 назв тиражем 1197,7 тис. прим., у 1988 р. – 309 назв тиражем 1313,5 тис. прим., у 1989 р. – 215 назв тиражем 1171,2 тис. прим., у 1990 р. – 162 назви тиражем 656,8 тис. прим.

Найбільший показник кількості видань був у 1988 р. – 309 назв. Але вже наступного року спостерігаються зниження кількості книг і брошур – 215 у 1989 р. та 162 у 1990 р.

Рис. 3. Динаміка видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії (1986-1990 рр.) за назвами

Рис. 4. Динаміка видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії (1986-1990 рр.) за тиражами

У 1991-1996 рр. в Україні було зареєстровано 135 назв книг і брошур з питань друку, книгознавства та поліграфії, тираж яких – 1145,7 тис. прим. [1, С. 11-15]. Частка книг даної тематики від загальної кількості виданих назв становить 0,4%, від загального тиражу – 0,2%. Якщо середній тираж кожної книги, виданої в Україні, складає 16,3 тис. прим., то із зазначеної тематики - 8,5 тис. прим., тобто майже вдвічі нижчий. Спостерігається тенденція росту кількості назв видань з книгознавства, які у 1996 р. досягли найвищого показника (44 назви). Показники тиражів теж зростають і у 1995 р. мали найбільший об'єм (347 тис. прим.). У цьому ж році

був найбільшим середній тираж видань – 13,4 тис. прим. За кількістю назв видань з питань друку, книгознавства та поліграфії у 1996 р. Україна майже вдвічі знизила показники порівняно навіть з 1940 р. (92 назви), який був найнижчим у минулі роки.

У 1996 р. за річним тиражем 335,7 тис. пр. Україна знаходиться на рівні 1940-1950 рр. (відповідно 198 і 438 тис. прим.). Однак показник середнього тиражу однієї книгознавчої книги (9,2 тис. прим.) у 1996 р. майже вдвічі перевищував відповідні показники 1922-1985 рр. Тобто, книжковий ринок поповнювався завдяки збільшенню середніх тиражів кожної назви.

У 1996 р. за річним тиражем 335,7 тис. пр. Україна знаходиться на рівні 1940-1950 рр. (відповідно 198 і 438 тис. прим.). Однак показник середнього тиражу однієї книгознавчої книги (9,2 тис. прим.) у 1996 р. майже вдвічі перевищував відповідні показники 1922-1985 рр. Тобто, книжковий ринок поповнювався завдяки збільшенню середніх тиражів кожної назви.

Динаміка видання книг і брошур з питань друку, книгознавства та поліграфії в Україні за 1991-1996 рр. відображена в табл. 4 і рис. 5, 6.

Табл. 4.

Рік	Кількість видань, друку од.	Тираж, тис. пр.	Середній тираж, тис. пр.
1991-1996	135	1145,7	8,5
1991	20	110	5,5
1992	11	75	6,8
1993	15	98	6,5
1994	19	180	9,5
1995	26	347	13,4
1996	44	335,7	9,2

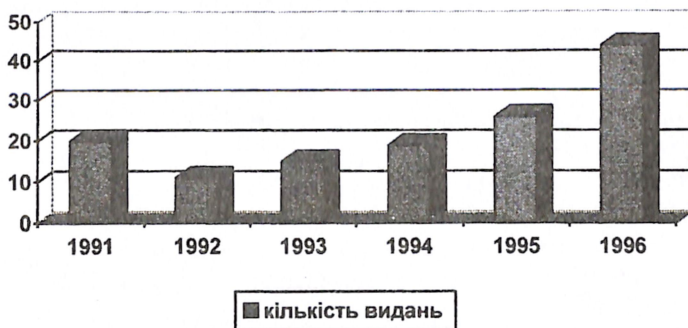

Рис. 5. Динаміка видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії (1991-1996 рр.) за назвами

Бібліотека ХДАК

інв. № 438043

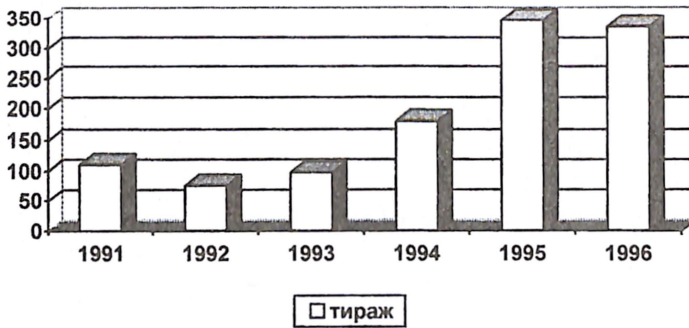

Рис. 6. Динаміка видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії (1991-1996 рр.) за тиражами

Аналіз статистичних даних видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії за 1922-1997 рр. дозволяє дійти висновків:

1. Динаміка видання книг і брошур в Україні з питань друку, книгознавства та поліграфії у 1922-1996 рр. за назвами характерна більш-менш стабільними показниками. Найнижчий показник був у 1940 р. – 92 назви.

2. Книговидання з питань друку, книгознавства та поліграфії у 1922-1996 рр. за тиражами характерне різкими злетами і падіннями. Найнижчий показник (198 тис. прим.) у 1940 р. Але вже два десятиліття по тому (у 1960 р.) цей показник сягнув найвищої позначки (2168 тис. прим.) за весь зазначений період.

3. Мовна структура книговидання з питань друку, книгознавства та поліграфії з 1950 р. по 1985 р. змінювала таким чином: з 1950 р. по 1970 р. більше було видано україномовної зазначеної тематики, з 1980р. до 1985 р. картина мовної структури змінюється – більше стає російськомовної літератури. Але протягом усього періоду тираж україномовної книги набагато більший тиражу російськомовної книги.

4. Видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії у 1986-1988 рр. за назвами знаходиться на рівні початку 80-х рр., у 1989-1990 рр. спостерігається різке падіння показників (найнижчий – у 1990 р. – 163 назви).

5. Видання літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії у 1986-1989 рр. за тиражами знаходиться на рівні 1981 р. та 1985 р. У 1990 р. відбувається падіння тиражу порівняно з попередніми роками.

6. За період з 1991 р. по 1996 р. Україна за кількістю назв літератури з питань друку, книгознавства та поліграфії навіть не досягла показника

1990 р. (відповідно 135 та 162 назви). Тираж книговидання зазначеної тематики за цей період знаходиться на рівні 1981 р.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Друк України (1991-1996 рр.): Стат. зб. / Уклад.: А. Дуцник, Т. Броніцька. - К.: Кн. палата України, 1998. - 48 с.*
2. *Низовий М.А. Основи статистики друку: Навч. посібник для студ. вузів культури України. - Х.: ХДІК, 1993. - 138 с.*
3. *Печать СССР в 1986 году: Стат. сб. / Науч.-произв. об-ние "Всесоюз. кн. палата". - М.: Финансы и статистика, 1987. - 264 с.*
4. *Печать СССР в 1987 году: Стат. сб. / Науч.-произв. об-ние "Всесоюз. кн. палата". - М.: Финансы и статистика, 1988. - 238 с.*
5. *Печать СССР в 1988 году: Стат. сб. / Науч.-произв. об-ние "Всесоюз. кн. палата". - М.: Финансы и статистика, 1989. - 238 с.*
6. *Печать СССР в 1989 году: Стат. сб. / Науч.-произв. об-ние "Всесоюз. кн. палата". - М.: Финансы и статистика, 1990. - 239 с.*
7. *Печать СССР в 1990 году: Стат. сб. / Науч.-произв. об-ние "Всесоюз. кн. палата". - М.: Финансы и статистик, 1991. - 284 с.*
8. *Преса Української РСР. 1918-1985: Стат. зб. / Уклад.: Н.В. Погонєць, О.О. Волкова, Л.І. Глушко та ін. - К.: Кн. палата УРСР, 1986. - 175 с.*
9. *Сенченко М., Броніцька Т. Видавнича діяльність України 1991-1997 рр. (аналітичний огляд) // Вісн. Кн. палати. - 1998. - № 8. - С. 15-22.*

Надійшла до редколегії 10.04.2000

УДК 002:61(477)

Т.В. БІЛЯКОВА

ДИНАМІКА ДОКУМЕНТНОГО ПОТОКУ ВИДАНЬ МЕДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ В УКРАЇНІ (1918-1997 рр.)

Висвітлено тенденції динаміки видання медичної літератури в 1918-1997 рр. в Україні, розглянута діяльність спеціалізованого видавництва "Здоров'я"

Основними джерелами вивчення динаміки видавничого репертуару медичної тематики в Україні є статистичні збірники: "Преса Української РСР 1918-1985" [4], "Друк України (1991-1996 рр.)" [1] та бібліографічний покажчик "Літопис книг", що видається Книжковою палатою України на основі обов'язкового примірника видань. Аналіз цих та інших матеріалів дає змогу виявити тенденцію документного потоку з питань медицини в Украї-